

A CARTUXA DE PARMA

Stendhal, *A cartuxa de Parma*, Galaxia, Vigo 1995. Traducción de Xermán Palacios.

O ano 1995 trouxo, para enriquecemento e proveito do universo literario das letras galegas, unha tradución ó noso idioma de *La Chartreuse de Parme* de Henri Beyle, que usou como pseudónimo máis coñecido o de Stendhal, nome dunha pequena cidade alemana.

Este autor decimonónico (1783-1842), hoxe considerado como un dos máximos expoñentes das literaturas de tódolos tempos, e, sen lugar a dúbidas, dotado da máis profunda penetración psicolóxica xamais alcanzada, tivo escasísimo éxito en vida. A primeira edición de *Le Rouge et le Noir* tivo unha tirada de 750 exemplares e *La Chartreuse...* só 1.200. Xa o mesmo Stendhal escribía nunha das súas obras menores, *La Vie d'Henri Brulard*: "Je mets un billet de loterie dont le gros lot se réduit à ceci: être lu en 1935". "Xogo un billete de lotería cun premio gordo que se traduce en ser lido para o ano 1935".

Pretendía escribir, pois, para o século XX, xa que este sentimental impulsivo, rexeitando a énfase romántica da súa época, foi o precursor-fundador do realismo, xunto con G. Flaubert. Sen embargo, xa en 1882 outro escritor, hoxe esquecido pero célebre a comezo de século, P. Bourget (1852-1935), discípulo seu e mestre, tamén inigualable, no campo da psicología novelesca, empezara a revalorizar a Stendhal. Resulta bastante curioso observar cómo o ano 1935, que o escritor propón como inicio do seu recoñecemento e futura popularidade, coincide precisamente co ano do falecemento do seu discípulo Bourget.

H. Beyle foi famoso, pois, antes do que el mesmo previra; o século XX recoñeceuno como prócer indiscutible das letras e, nos albores do século XXI, esta tradución ó galego de *A cartuxa de Parma*, feita por Xermán Palacios, augura máis brillo aínda, se cabe, e máis esplendor –e máis lectores– para Stendhal.

O coídadoso tradutor cicelou con esmero e tacto sen par o vocabulario e o período stendhaliano. A súa sólida formación filolóxica, así como a súa ampla experiencia no campo da tradución literaria de escritores decimonónicos (entre outras, *Madame Bovary* e *La educación sentimental* de Flaubert, publicadas en Cátedra) deu esta vez os seus mellores froitos. Basta con ler *A*

VICEVERSA 2 (1996) 235-237

235

cartuxa de Parma de arriba abaixo, deténdose ali onde Stendhal fai filigranas, para decatarse ata que punto Xermán Palacios replica cunha tradución que é, en suma, un prodixio de finura, destreza e esmero: un primor.

O longo das 580 páxinas de que consta a tradución que publica a editorial Galaxia, pode o venturoso lector encontrar repartidos como ouro en po achados de todo tipo. Pero como reseñar non é só loar, convén discutir algúns pormenores, xa que toda tradución é, por definición, mellorable.

Advirtáse, sen embargo, o lapsus –ou a inadverencia– do mesmísimo comezo da novela, que reza así no orixinal: "Le 15 mai..." e que, na tradución galega, o demarcador temporal baila e dá catro días menos, "O 11 de maio..." adiantándose á data do feito histórico que coincide coa data ofrecida na ficción estendhaliana.

No que respecta á interxección *sacrédié*, deformación fonética e gráfica de *sacré-tieu*, posta na boca dunha mesoneira que perora con Fabrice du Dongo, Xermán Palacios tradúcea por *demonstre* (Capítulo 3, p. 53 na tradución), que, ademais de ser castelanismos, é un eufemismo de escasa carga semántica, que non reproduce co brío suficiente a litote da interxección francesa e que quizais quedaría mellor vertido por *maldiva sexa*.

Un chisco máis adiante atopámo-lo superlativo hebreo *le brave des braves*, de emprego ou uso moi familiar en francés, traducido literalmente ó galego: *o bravo dos bravos*, calco que non reproduce nin a tonalidade nin o rexistro xeral do diálogo (p. 60).

Hai tamén outros momentos en que o sentido esvara na tradución dalgúns fragmentos. Así, por exemplo, cando no orixinal lemos "Les soldats couraient de côté et d'autre dans une confusion qui surprit fort notre héros; il trouva qu'ils avaient l'air penaud" (p. 63) na versión galega vemos que "Os soldados corrían a un lado e a outro nunha confusión que sorprendeu moito á noso heroe, notou que parecían avergonzados" (p.68). En realidade, *penaud*, *avoir l'air penaud* non significa, neste contexto en que o atopamos, (*estar*) *avergonzado*, senón, máis ben, (*estar*) *desconcertado e confuso*, que é como parecen esta-los susoditos soldados.

O depurado carácter da fisionomía da lingua francesa fai desta unha lingua moito máis precisa, analítica, ali onde o galego –e tamén o castelán– necesita usar unha perífrase e, por ende, de máis palabras para expresar un concepto, unha idea. O que sempre se reflicte, amén doutras consideracións, en que a tradución é sempre máis longa cò orixinal. E esta tradución non podía se-la excepción.

Por un lapsus do tradutor, *A Cartuxa...* empeza antes cronoloxicamente falando cá escrita por Stendhal: un 11 de maio fronte a un 15 de maio. Pero tamén o seu tempo de lectura é moito máis longo e, en consecuencia, termínase de ler algo despois.

Baste lembrar que ali onde o francés quere indica-la iteratividade dun verbo de acción recorre, sen maior problema, a engadi-lo prefixo *re-* (*re +*

entrer: rentrer = volver á casa, etc.). É este un recurso moitísimo menos frecuente en galego.

Tamén, nalgúns casos, á hora de traducir-la linguaxe obscena, os palabras, as malas palabras dalgúns dos protagonistas, o noso tradutor non só non "reproduce" a palabra malsoante senón que a "eufemiza". Así, cando Stendhal pon na boca dun soldado o moi común xiro francés *en le faire f.* ("que che dean polo cu"), Palacios traduce por *e vai facer p...*, moito menos forte, menos frecuente e, finalmente, menos probable en boca dun soldado en pleno campo de batalla (p. 89).

Agás estas pequenas –e discutibles– matizacións, a tradución, en conxunto, respecta escrupulosamente o estilo, o período e a peculiar idiosincrasia do discurso stendhaliano. Así pois, e sen ánimo de loamiñar ó tradutor, hai que alegrarse de podermos contar cunha boa e brillante tradución á nosa lingua dun dos máis destacados escritores da prosa francesa de tódolos tempos.

Xosé Mayoralas
Universidade de Vigo